

Activitat 9

Consideracions prèvies

Per a Primer Cicle o sempre que es considere necessari, es pot fer aquesta activitat abans de la lectura de "El tresor perdut del Titicaca".

Per a això es necessiten jocs de Jenga, o una cosa similar, en el qual es canviaran les regles, ja que, a diferència d'aquest, del que es tracta és d'extraure el màxim nombre de fitxes, sense tornar-les a col·locar. Gana el grup que més fitxes extraga sense que se li afone la torre.

Cal dividir la classe en grups de cinc o sis persones, de les quals una actua com a observador/a, per a vetlar que no es facen paranyes, i per a anotar l'estratègia d'actuació del grup.

Abans de començar, mentre els del grup preparen la seua estratègia i munten la torre, cal comentar apart als/les observadors/es, quin serà el seu paper:

- Han de vetlar perquè es compleixen les normes.
- Els grups poden traure peces de qualsevol manera, sempre que ho facen una a una .
- Si la torre s'afona , no poden tornar a muntar-la.
- Són observadors/as, no poden assessorar el grup en com extraure les peces de la torre.

Advertir especialment als/les observadors/es que és perfectament vàlid extraure totes les fitxes des de dalt (sense seguir les pautes del joc original), realment no és necessari "conservar" l'estructura de la torre, sempre que no caiga.

Desenvolupament

Dividir la classe en grups i demanar que s'asseguen al voltant d'una taula. Se'ls demana que construïsquen la torre de fitxes. Després s'explica la dinàmica del joc: *"Cada grup teniu una torre similar, i el joc consisteix en el fet que aneu extraient fitxes d'aqueixa torre, una a una, per a aconseguir la major quantitat possible. Gana el grup que més fitxes extraga de la seua torre sense que aquesta se li afone. Teniu un moment per a pensar una estratègia i assajar-la si el necessiteu. Una vegada que l'heu definida i que el vostre observador/a la coneix, heu de cenyir-vos a ella, no podeu canviar-la. El/la observador/a està en el grup per a vetlar per que seguïu l'estratègia acordada, que es complisquen les normes i per a comptar el nombre de fitxes que traieu. Qualsevol dubte o pregunta no podeu fer-me-la enlaire, em crideu i acudisc al grup a resoldre-la".*

A continuació, es comença l'activitat, donant temps perquè pensen l'estratègia d'actuació i que es resolguen els dubtes que tinga cada grup.

Quan tots els grups hagen acabat d'extraure les fitxes, als/les observadors/es han d'explicar enlaire l'estratègia del seu grup i el nombre de fitxes que han extret. També han de fer constar si la torre s'ha afonat.

A continuació, en gran grup es passa a una reflexió amb preguntes com aquestes.

- Quan heu pensat l'estratègia del grup,quina era la prioritat que teníeu? Heu plantejat alguna altra consideració? Quina?
- Se us ha afonat la torre? A què ho atribuïu?
- Algun grup ha desmuntat la torre des de dalt? En cas afirmatiu, té torre aqueix grup? Quina diferència existeix amb els grups que li les han afonat?
- Es pot establir un paral·lelisme entre aquest joc amb l'ús i extracció dels recursos naturals del nostre planeta? Deixar que comenten.
- Seguint aqueixa analogia, què significa que se'ns haja afonat la torre? I què significa per als grups que s' hagen quedat sense ella en extraure-la íntegrament ?

Activitat 10

Consideracions prèvies

Activitat de lectura i treball posterior sobre el conte "El tresor perdut del *Titicaca". Aquest conte sintetitza la major part dels conceptes que es treballen en els materials d'enguany. Depenent del nivell de la classe, tots aquests temes poden ser treballats a partir de la lectura:

- Sobreexplotació de els recursos. Sostenibilitat.
- Vivim en la Terra, i compartim les regles de la naturalesa i la sort del nostre planeta com la resta dels éssers vius .
- Conseqüències de les accions humanes.
- Destrucció ambiental.
- Avisos de la Naturalesa. Ignorar els avisos.
- Migracions.
 - Control de la immigració.
 - Ús laboral dels immigrants.
 - Refugiats climàtics.
- Regles del mercat- Monopolis Competència
- Enriquiment-Empobriment
- Balafiament d'aliments.

Desenvolupament

Llegir en grup el conte. En finalitzar la lectura, sempre que es considere necessari en la classe, iniciarem una ronda per a resoldre dubtes assegurant-nos que han comprés el contingut del conte.

A continuació, reflexionar sobre el contingut.

- Quants personatges apareixen en el conte?
- Recordeu els seus noms?
- Apuntar-los en la pissarra abans d'aprofundir en la història.
- Què mou a Pachakúteq a actuar? De quina manera ho fa?
- Quines conseqüències té la seua actuació?
 - Sobre el seu negoci.
 - Sobre uns altres cuyes productors d'aliments .
 - Sobre l'illa de bogues.
- Què fan els cuyes de l'illa quan veuen les conseqüències de la seua tasca extractiva? On ens refugiarem nosaltres quan fem inhabitable la Terra?
- El conte es titula "El tresor perdut del Titicaca", com creieu que és aqueix tresor? Solament les bogues sota l'illa?
- A quina conclusió arribem al final del conte?
- Què és el que més us ha agradat del conte? Per què ?

EL TESOR PERDUT DEL TITICACA

M'agrada molt anar a pescar amb la meua iaia.

Sap fer-ho molt bé i és molt hàbil. Clar, porta fent-ho des de xiqueta! Quan jo siga com ella, també seré una pescadora experta. En una bon dia, podem traure, fàcilment, una cistella sencera de peixos. Després vendrem el peix al mercat de Copacabana, dels diners que traiem en el mercat, l'iaia sempre em dona una poc. Diu que és la paga pel meu treball i com és meu, puc comprar-me el que vulga!

Copacabana és una ciutat a les ribes del llac Titicaca, que està situat a gran altura, als Andes, entre Bolívia i el Perú. Al voltant de les seues ribes hi ha dues ciutats, Copacabana, a Bolívia, i Puno, en el costat peruà. En el llac hi ha pesca, de la qual vivim moltes persones. Però el més cridaner són les bogues, joncs que eixen en les ribes. Amb elles es construeixen moltes coses, fins i tot poden formar illes flotants artificials sobre les quals viuen persones.

Hui se'ns ha donat molt bé. Va ser un d'aqueixos dies que semblava que hi havia més peixos de l'habitual, o que tenien moltes ganes de picar l'ham! Quan ja va estar la cistella plena, la meua iaia em va dir que marxàvem. Jo no ho vaig entendre.

-Si hui se'ns està donant tan bé, -li vaig dir, - Per què no seguim pescant i així vendrem més en el mercat? Tindriem més diners-, i a mi em donaries més propina! Bé, això li ho vaig dir, però ho vaig pensar.

-No, Phuyu - em va dir ella, - Amb el que hem agafat, tenim suficient per a menjar a casa i per a vendre en el mercat. No necessitem més. Som moltes persones les que pesquem-.

-Ja, iaia, però no passarà res perquè agafem uns pocs més; solament és un dia-.

-Una poc que agafem nosaltres, i un altre poc d'altres persones, i quan ens vulguem donar compte, són un munt de peixos els que es trauen. Creu-me, quan jo era xicoteta, hi havia molts més peixos dels que hi ha ara. El llac, com totes les coses naturals, té el seu ritme i les seues regles, i si ens obstinem a trencar-les, acaba tornant-se en contra nostra. Et contaré una història que la meua mare em contava i pense que has de conèixerla. Asseu-te al meu costat, Phuyu.

“Va succeir fa molts, molts anys, quan els animals parlaven i encara no vivien persones ací. Llavors hi havia prou cuyes¹ que vivien a la vora del llac. Fins i tot una comunitat vivia en una illa de bogues prop de la riba. L'illa era com les d'ara, composta de bogues que s'havien anat col·locant i endurint amb els anys, fins a crear un sòl profund, però que surava sobre el llac. Els cuyes deien que era el millor lloc per a viure, ja que fins ells no arribava cap mena de depredador, i la vida era tranquil·la.

Però el més important era que les verdures que cultivaven a l'illa eren molt més riques que les que produïen en terra ferma, i les venien fàcilment en els mercats de les ribes, per la qual cosa els habitants de l'illa eren més rics que molts altres cuyes. Eren molts els de fora que volien viure en la privilegiada illa, però els seus habitants eren molt gelosos del seu territori, i no solien deixar que uns altres cuyes s'establiren en ella. És veritat que no hi havia molt d'espai, les cases i les parcel·les ocupaven pràcticament tot, però la resta dels cuyes pensaven que això del lloc era una excusa, que, en realitat, els habitants de l'illa no volien compartir la seua próspera forma de vida amb les altres.

¹ El cuy (**cuyes** en plural) és el que coneixem com a cobai o conill d'Índies. Són uns rosegadors originaris dels Andes, molt comuns en molts països andins.

Pachakúteq, que en quítxua significa “el que canvia el món”, era un dels habitants de l'illa i com els altres, se dedica*ba a cultivar verdures. Però ell era més ambiciós que uns altres, i sempre estava buscant la manera d'augmentar la seua parcel·la de cultiu, ja que això faria que poguera traure més diners per la seua producció. Pensant i pensant, un dia se li va ocórrer que podria traure més espai si excavava i es construïa la casa per davall de la superfície. Encara que era poc l'espai que guanyava, alguna cosa augmentaria la seua producció. Així que una nit, perquè ningú ho viera, es va posar a excavar en el sòl dins de la seua casa, per a crear un túnel que li permetera fer habitacions. Va treballar prou, però no estava content amb el resultat. Costava molt fer lloc per a les habitacions, a més tot tan fosc, no semblava el millor lloc per a viure. A poc a poc es va anar desil·lusionant, fins que, esgotat, es va asseure en el sòl del túnel. Estant allí, va notar una olor estupenda, i es va adonar que venia de les bogues que tenia al seu voltant. Feien olor tan bé que va provar un tros... i resultà ser deliciós. Pot ser que hagueren fermentat amb la humitat i la falta de llum; el cas és que estaven més suaus, es menjaven millor i el seu sabor era molt bó, allò era tot un descobriment!

L'endemà, quan va anar al mercat, va decidir portar un manoll d'aqueixes bogues. La seua olor va cridar prompte l'atenció i van començar a comprar-li-les. El resultat va ser espectacular, les que va portar s'esgotaren prompte.

Aquesta és la meua!, es va dir. Em pose a vendre això, sense dir-li a ningú d'on ho he tret, i en dos dies, em faig el cuy més ric de tota l'illa.

En arribar a casa, el primer que va fer va ser barrar la seua propietat, amb un mur ben alt perquè ningú poguera veure el que feia. Després es va posar a excavar i traure una nova producció. Va treballar tota la nit per a, l'endemà, portar-la prompte al mercat. Va ser un nou èxit. En a penes una estona ho va vendre tot, per la qual cosa es va anar a casa a traure més. Així va seguir diversos dies, i va tindre tant d'èxit, que en poc temps tenia més demanda del seu deliciós aliment del que realment podia extraure. Per això, va decidir contractar a un parell de cuyes, de fora de l'illa, perquè treballaren per a ell; d'aqueixa manera, cap dels seus veïns podria copiar-li la idea.

Entre els tres, la producció augmentà ràpidament, i mentre Pachakúteq anava a vendre al mercat, els altres seguien excavant túnels i traient més i més producció; tant que, fins i tot, s'extraïa molt més del que es podia vendre. Però Pachakúteq no volia deixar de guanyar cada vegada més diners, per la qual cosa tingué la idea de baixar el preu, a veure si així augmentaven les vendes i els guanys.

Prompte, molts cuyes van començar a comprar més i en pocs mesos, Pachakúteq tenia ja quinze cuyes treballant per a ell, per la qual cosa tenia una gran producció i podia vendre molt barat. Era tal l'èxit que venien cuyes de molt lluny a comprar els seus aliments al mercat. Era tota una revolució!

Tanmateix, tot això va tindre dues conseqüències:

La primera, que com eren molts cuyes compraven tant pel barats que era, encara que no els donara temps a menjar-los, per la qual cosa, fins i tot, van començar a tirar el que els sobrava per a comprar nous aliments l'endemà, més tendres i saborosos. Mai havia succeït que els cuyes tiraren aliments!

La segona era més problemàtica. Molts cuyes, produïen aliments per a vendre, però ara, com els productes de Pachakúteq eren més sucosos i barats, la resta de productors no venien prou i es van anar empobrint.

Però res d'això semblava importar a Pachakúteq. Tenia ja trenta cuyes treballant per a ell. Per cert, tots vivien en la seua xicoteta parcel·la, on havia instal·lat unes botigues. Ara, com els cuyes de fora treballaven per a ell, no li importava que visqueren a l'illa.

A mesura que continuaven excavant, els túnels i les obertures s'allargaven i va haver-hi un moment en què van aprofundir tant que alguns van començar a omplir-se d'aigua. Al principi era poc, i quan el van veure no li van donar importància.

El gran canvi va vindre quan alguns cuyes de l'illa, van aconseguir assabentar-se del secret, per la qual cosa es van posar a excavar pel seu compte i a traure bogues del subsol. Quina competència que es va generar! L'afany d'enriquir-se, va crear una bogeria per a veure qui en produïa més i a major velocitat. Prompte va haver-hi un munt de cuyes fent túnels per tota l'illa.

En aquest moment de la narració, la meua iaia em va mirar de forma especial i després va afegir:

-Però, com et vaig dir al principi, les coses naturals, benvolguda Phuyu, per molt que ens obstinem, funcionen seguint les seues pròpies regles.

-D'acord, iaia, però continua explicant-me -. Ella va moure afirmativament el cap i va prosseguir:

A poc a poc, els túnels es van anar omplint d'aigua. Al principi seria poca, però amb tants túnels, cada vegada va entrar més aigua i l'illa en la qual vivien es va anar afonant a poc a poc.

Alguns cuyes es van adonar i van alertar del que estava passant, però van cridar de exagerats i endevins. Estaven en contra seua Pachakúteq i els altres cuyes productors. Els acusaven de no estar al dia, que només pretenien que no es consumiren els nous aliments que tant agradaven a tothom, que eren massa tradicionals.

El cas és que els cuyes van continuar traient bogues sense preocupar-se de més, fins que un dia, l'illa sencera va començar a afonar-se a ulls vista.

Llavors van vindre els intents de remeiar-ho. Van aplicar tot el seu saber i tecnologia per a evitar l'enfonsament, però ja era massa tard; no es podia parar. Van haver de donar-se un bon capbussó, per poder arribar tots a la riba. Allí, amb sort, els van acollir els altres cuyes. Al menys, aquests van ser uns bons veïns!"

-Des de llavors, els cuyes no han tornat a viure en illes en el llac i ara caven les seues cases en la terra. Diuen que continuen buscant, en les profunditats, aquelles bogues que tant els agradaven-

- Per descomptat, iaia, Pachakúteq va fer honor al seu nom, vaja la que va armar! Entenc el que em dius. M'he obstinat a aconseguir més peixos, i no he pensat que hem de cuidar el llac. Anem, que m'he deixat portar per la meua avarícia, com el cuy de la història! -

-Sí, a vegades fem les coses i no pensem en les conseqüències que poden tindre-

-Es una bona història, iaia, però crec que no és una bona comparació-

-Per què dius això, Phuyu? -

- Perquè tothom sap que els humans som més intel·ligents que els cuyes! A nosaltres no se'ns ocorreria mai desbaratar així el lloc on vivim, ens adonaríem i pararíem a temps... O no?

La meua iaia es va començar a riure. - Veig Phuyu que encara et queda molt per aprendre".